

OVERSIGT OVER PERSONHISTORISK LITTERATUR I 1927.

Redaktionen af »Fortid og Nutid« har anmodet mig om i Tidsskriftet at skrive Oversigter over personhistorisk Litteratur i Lighed med de i Tidsskriftets 7. B. 2. H. givne over topografisk og folkloristisk Litteratur. Idet jeg efterkommer Redaktionens Ønske, maa jeg fremsætte følgende orienterende Bemærkninger til Forstaaelse af Oversigtens Begrænsning o. a. m.

Der fremkommer mellem Aar og Dag saa megen Litteratur, der, baade med og uden lidt god Vilje, kan henføres under Personhistoriens Omraade. Der fejres jo saa at sige ikke et Jubilæum, hvad enten det nu er en Bank, en Sparekasse, en Stump Jernbane eller en Brugsforening, der fylder 25 Aar eller mere, sommetider ogsaa mindre, i vor paa Jubilæer saa rige Tid, uden at Begivenheden celebreres med Udgivelsen af et Jubilæumsskrift, og saa godt som alle disse Publikationer indeholder Personhistorie. At tage alle disse Lejlighedsskrifter med i Oversigten lader sig ikke gøre. Paa lignende Maade indeholder en Mængde andre mellem Aar og Dag udkommende Bøger et eller andet af Interesse for Personhistorikeren, selv om Bøgerne ellers iøvrigt intet som helst har med Personhistorie at gøre. Saadanne Bøger er, paa ganske enkelte Undtagelser nær, heller ikke medtagne i Oversigten. Undtagelserne skyldes de rene Tilfældigheder, at Bøgerne hændelsesvis er komne mig for Øje, og at jeg har fundet det personhistoriske Stof værd at omtale.

Som Hovedregel gælder det da, at Oversigten kun omfatter Bøger og Afhandlinger, der indenfor Folkebibliotekernes Decimal-klassedeling har deres Plads i Gruppe 99: Personalhistorie. Men ogsaa denne Gruppe Bøger har jeg i Oversigten maattet indskrænke, fordi der hvert Aar fremkommer en Del personhistoriske og genealogiske Skrifter, der er forsynede med Paategningen: Trykt som Manuskript, hvorved Udg. eller Forf. har villet tilkendegive, at Bøgerne kun er bestemt for en snevrere Kreds, og at de ikke ønskes gjort til Genstand for offentlig Omtale. Da Redaktionen af »Fortid og Nutid« har ønsket, at Oversigten skulde have Karakter af Kritik, har jeg ikke ment mig berettiget til at omtale saadanne Skrifter. En enkelt Undtagelse har jeg, som det vil ses af Oversigten, dog fundet mig beføjet til at gøre.

Desuden har jeg ikke i Oversigten omtalt adskillige Artikler i Amtsaarbøgerne, naar de ikke har Interesse for en større Kreds.

De efterhaanden talrige Erindringer fra Krigsaarene, mindre prominente Folks Dagbogsoptegnelser o. a. m. har jeg saaledes ment mig berettiget til at forbigaa, saa meget mere som de ofte er omtalt i Oversigten over Litteratur vedrørende Almuekultur og Folkeminder, hvor de vel ogsaa nærmest maa høre hjemme, ganske uanset at Memoirelitteratur hører hjemme under Personhistorie. Da Redaktionen, som sagt, har ønsket, at Oversigten skal have Karakter af Kritik og ikke være en blot og bar Oprensning af Bogtitler, føler jeg mig, nu da jeg nævner disse Bidrag til Amtsaarbøgerne, beføjet til at bemærke, at Aarbøgernes Redaktioner altfor ofte giver Plads for meget ganske overflodigt Stof. Som Eksempel herpaa skal jeg nævne en stor Artikel, ikke mindre end 72 Sider, i »Hardsyssels Aarvog« »*Af en Landsby-tærers Dagbog*«. Selv om disse Dagbogsoptegnelser ikke kan frakendes en vis Interesse, for saa vidt som de giver et godt Billede, emend kun af lokalhistorisk Interesse, af deres Forfatter, saa lægger de dog altfor stort Beslag paa kostbar Plads, end forsvarligt er. Optegnelser om Vejr og Vind — se f. Eks. 21. Juli 1872: Ualmindelig varmt Vejr og Hede, og 31. Oktober s. A.: Vedvarende Tordenvejr med Storm og Regn, — har dog neppe nogen som helst Interesse. Alle saadanne Overflodigheder kan formentlig kun trætte Læserne, og de gør neppe Amtsaarbøgernes Opgave: at gøre Folk interesserede i historisk Læsning, nogen Gavn. Det maa og bør være Aarbøgernes Opgave at fremskaffe godt og interessant Stof, — jeg indrømmer, at det kan være meget vanskeligt, — og adskillige Bidrag som det her omtalte er ingenlunde uegnede, men Beskærerkniven bruges desværre altfor lidt.

M. H. t. Anmeldelse af genealogiske Arbejder ønsker jeg at bemærke følgende. En Genealogi bør være et Dokument, der kan holde overfor enhver Prøve. Hver enkelt Dato, der meddeles, bør være fastslaaet ved Kildeundersøgelse, og Kilden bør være anført. Heraf følger ogsaa, at der ved hver Dato bør være anført, hvor den paagældende Begivenhed, Fødsel, Vielse, Død, har fundet Sted. Kan dette ikke anføres, maa Grundene hertil angives. Et genealogisk Arbejde, der ikke opfylder disse elementære Regler, er saa godt som uden Værd. Dette er desværre langt fra, som det vil fremgaa af Oversigten, gaaet op for de fleste, der forsøger sig paa Genealogiens vanskelige Felt, men disse bør vide, at det ikke er enhver beskaaret at kunne udarbejde en Genealogi. Hertil kræves baade Teknik og Kendskab til Kilder, og begge Dele kan kun erhverves gennem aarelangt, energisk Arbejde. De fleste Genealogier, der ikke netop er udarbejdede

af Folk, der har erhvervet sig disse Kundskaber, er byggede paa Familiemeddelelser. Ak, intet er upaalideligere, og derfor bliver de Stamtavler, der er byggede paa dette løse Grundlag, kun Makværker, og burde vel egentlig slet ikke skænkes nogen Opmærksomhed her. Naar det alligevel sker, er Grunden, at de haarde Ord maaske kunde bane Vejen for en bedre Forstaaelse af Genealogens meget ofte vanskelige og slidsomme Arbejde.

Endnu bemærkes, at jeg selvfølgelig ikke har kunnet paatage mig at efterprøve enkelte Data, og Anmeldelserne gælder da ogsaa kun Arbejdernes tekniske Udførelse, men ikke deres større eller mindre Paalidelighed.

Palle Rosenkrantz har med et nyt, tredje, Bind fortsat sine Erindringer, »*Billeder fra min Barndom*«, 1916, og »*Junkerdromme*«, og nu »*Tre Aar paa Herlufsholm*«. Titlen er i nogen Grad misvisende, idet Bogens sidste halvhundrede Sider af ca. 200 omhandler det sidste Skoleaar, ikke paa Herlufsholm, men i Borgerdydskolen i København. Desuden har han i 1927 udgivet »*Tredive Aar paa det danske Parnas*«, der vel ogsaa maa betragtes som et Bind Erindringer, selv om den ikke, som de tre førstnævnte, betegnes som saadan i den Fortegnelse over hans Arbejder, 337 i Tallet, der ledsager den sidstnævnte Bog. Palle Rosenkrantz's saa ofte manifesterede personhistoriske Interesser træder ogsaa tydeligt frem i de to nyudkomne Bøger, navnlig dog i »*Tre Aar paa Herlufsholm*«, hvor han tegner livfulde, ogsaa ofte skarpe og vittige, Portrætter af Lærerne paa Herlufsholm. Billederne er ikke altid smigrende for de portrætterede, navnlig er Billedet af »*Møvsen*«, Overlærer S. T. Kielsen, meget lidt flatteret, og dog dukker der ikke sjældent Antydninger frem, der tyder paa, at Forf. inderst inde har Forstaaelse af og en vis Sympati for denne gamle, forbenede Lektierper. Overhovedet er det Terperiet, Forf. stærkest drager til Felts imod, denne forfærdelige Tvang, der har været hele hans stærkt levende, og ikke netop flittige Natur imod. Trods de mørke Toner, som denne Tvang lagde over de tre Aar paa Herlufsholm, lyser der fra hvert Blad en levende Kærlighed til den prægtige gamle Skole ved Sussaens glidende Strøm. Bogen er et meget fornøjeligt Bidrag til Skoleundervisningens Historie for blot en fyrretyve Aar siden.

»*Tredive Aar paa det danske Parnas*« fortæller om Forf.s ikke altid lette Livsvej som dansk Forfatter. »Den meget skrivende Baron«; jfr. det ovennævnte Tal paa hans Værker, smaa og store, Avisartikler og Bøger, giver ret detaillerede Oplysninger om, hvor meget, eller rettere hvor lidt, selv en Forfatter, der er saa læst som Rosenkrantz, kan bringe det til, naar han udelukkende

er henvist til at leve af sin Pen, er ikke uden Værdi. Forf. trætter ikke Læseren med udførlige Skildringer, men henkaster i flygtige, levende Rids sine forskellige Arbejders Forhistorie, fortæller om sin Strid, ofte om Sejr, men ogsaa ofte om Nederlag. Let og meget fornøjeligt skrevet, i ægte Rosenkrantz'sk Stil, med skarpe Hug til højre og venstre, ofte bidende vittig, er Bogen et godt Bidrag til vor Tids Litteraturhistorie.

Biskop i Viborg *Johs. Götzsche* har i »*Frederik Zeuthen. Et Livsbillede*« skrevet en meget smuk Biografi af Præsten Frederik Zeuthen, 1837—1915, i væsentlig Grad bygget paa dennes efterladte Breve til Hjemmet, til Broderen, Professor H. G. Zeuthen, og til Vennen Pastor Baumann samt endelig paa Z.s egne Optegnelser. Efter først at have givet en, med fyldige Kildehenvisninger forsynet, ret indgaaende og værdifuld Skildring af Z.s Forældre, Dr. phil. F. L. B. Zeuthen, død 1874 som Sognepræst til Michaelis i Fredericia, i hvilket Embede Sønnen fulgte ham i 1895, og Magdalene Laub, skildrer Forf. Z.s Liv fra Fødsel til Død. Efter en Omtale af Skoleaarene i Sorø, hvorfra Z. blev Student i 1857, behandles Deltagelsen i Felttoget 1864, og dette er ikke Bogens ubetydeligste Afsnit. Gennem Z.s egne Optegnelser og gennem hans Breve faar man et levende Indtryk af, hvor stærkt Krigens Grusomhed har grebet den religiøse Mand, der synes, at det er saa svært at være et kristent Menneske og Soldat paa samme Tid og forstaar, at hvis han skal blive Soldat til Gavns, maa han først til Gavns være kristen. Gennem Brevene til Forældrene faar Læseren et stærkt Indblik i den trykkede Stemning, der i Dagene for Stormen paa Dybbøl herskede blandt Soldaterne, og 21. April skriver Z., at det var en Skam, at Stillingen ikke var blevet rømmet to Dage før Stormen, da det dog var indlysende for alle, at Stillingen ikke kunde holdes, og meget Myrderi vilde være blevet undgaaet. Af Z.s Forhold og Tilknnytning til Indre Mission gennem Villh. Becks Forkyndelse, — »Jeg er forelsket i Beck«, skriver Z. i 1870 efter at have hørt denne prædike, — giver Bogen en udmærket Skildring, men først og sidst er det den helt igennem ædruelige og dog saa hjertevarme Skildring af Mennesket Zeuthen, der gør denne Bog til en af de bedste af Aarets Biografier.

En anden Præstebioграфи foreligger i Seminarieførstander *Stig Bredstrups* »*Jørgen Herman Monrad*«, Vartovs og Marmorkirkens meget afholdte Præst, død 1903. Det ligger fristende nær at sammenligne saavel de to Biografier som de to Præsteskikkelser, den ene Tilhænger af Indre Mission, den anden gennemtrængt af Grundtvigs Aand. En saadan Sammenligning hører dog

ikke hjemme her, og det skal derfor blot siges, at Zeuthen gennem Biskop Götzsches Skildring træder mere levende frem for Læserne, end Monrad gør det. Maaske skyldes dette, at der til Skildringen af Zeuthen har foreligget et righoldigere Kildemateriale, Breve og Dagbogsoptegnelser, end der synes at have foreligget til Biografien af Monrad. Alligevel er Bogen om Monrad et godt Arbejde, der læses med Interesse.

Endnu en tredje Bog om en Præst har set Dagens Lys i 1927. I »*Hans Janus Kring*« har en Kreds af hans Venner samlet nogle Mindeblade om denne sympatiske Præstes kikkelse, f. 1875, d. 1926 som Præst i Stege. Som »Kirkeligt Samfund«s Sekretær fra 1918 til sin Død gjorde han et meget stort og paaskønnet Arbejde. Skønnest er Hustruens Beretning om Krings sidste Sygdom og Død, men iøvrigt er den beskedne lille Bog ikke blot et Vidnesbyrd om en dygtig og trofast Kirkens Tjener, men ogsaa om en god og trofast Ven for den store Venneskare, han erhvervede sig gennem sin Gerning, først i København, senere i Linnerup-Hammer, i Aale-Linnerup og tilsidst i Stege. Bogen indledes med nogle Meddelelser om Slægter af Navnet Kring, som Forf. afleder af gammeldansk kring = snild, rask, træsk, paa jysk: fingernem, dygtig, næsvis, mundkræng, ordkræng.

I »Sønderjydske Aarbøger« offentliggøres et efterladt Manuskript af afdøde P. Andresen: »*Nicolaj Lavrentius Feilberg, Præst i Ullerup 1847—48, 1850—64*«. Naar Afhandlingen i en Fodnote af Redaktionen betegnes som en »Levnedstegning«, er dette ikke ganske korrekt, idet den fortrinsvis beskæftiger sig med en Skildring af Feilbergs Optræden som Præst i Ullerup, i hvilken Egenskab Forf. og da navnlig dennes Forældre har kendt ham, men kun i liden Grad beskæftiger sig med F.s Levned før 1847 og omtrent slet ikke med Tiden efter 1864 og til hans Død i 1883. Skildringen af Feilberg i Ulleruptiden er sympatisk og læseværdig og giver gode Bidrag til Belysning af det smukke Forhold, der bestod mellem Befolkningen paa Als og Ulleruppræsten, der levede sig saa stærkt ind i Befolkningens Forhold, at han helt og fuldt følte sig som Slesviger. Ogsaa om hans Forhold til General von Goeben, der gennem Samtaler med F. blev en bestemt Modstander af Slesvig-Holstenerne og særlig af Hertugens Politik, og som var stemt for en Deling af Slesvig fra Flensborg til Tønder, giver Afhandlingen gode, omend noget kortfattede Oplysninger. Man kunde have ønsket Afhandlingen uddybet saavel paa dette Punkt som paa flere andre, men maa, til Trods for at dette ikke er sket, anerkende den som et godt Bidrag til Belysning af F., denne djærve, kærnedanske og

viljestærke Mand, hvis Virksomhed faldt i de bevægede Aar før og efter Trearskrigen, og som evnede at erhverve sig hele Befolkningens, og da navnlig hans Sognebørns udelte Beundring, Højagtelse og Kærlighed. I en anden Artikel i samme Aarbog, »Nogle Breve og Skrivelser til Biskop Jørgen Hansen«, ved Pastor H. F. Petersen, Flensborg, møder vi atter N. L. Feilberg i tre Breve fra denne. Brevene er skrevne fra København i 1849, hvor F. opholdt sig efter i Oktober 1848 at være blevet afskediget af den provisoriske slesvig-holstenske Regering. De er et Led i en Serie af Breve, ialt 9, foranledigede af, at Præsterne Fr. Petersen i Notmark og H. P. Schlaikier i Asserballe i April 1848 var blevne suspenderede, fordi de formodedes at nære Sympatier for Hertugen af Augustenborg. Brevserien giver gode Bidrag til de vanskelige Forhold, der opstod i Sønderjylland ved Fjernelsen af Embedsmænd, der mistænktes for slesvig-holstenske Sympatier. Ligeledes i »Sønderjydske Aarbøger« fortæller Dr. Th. O. Achelis om »Hvorledes Jørgen Boysen blev Sognepræst i Beftoft«, hvilket nærmest skyldtes en fredelig Overenskomst mellem ham og hans Medansøger, Fjerde Lektiehører ved Ribe Skole Niels Rasmussen. Begge havde de prædiket for Menigheden og erholdt Kaldsbrev af Kaldsmændene. Sagen gik til retslig Paakendelse, og 2. December 1657 bestemte Retten, at Sagen skulde udsættes til bedre Tider, da Boysen ikke havde sine Papirer i Orden. To Dage senere forligtes Parterne, idet Rasmussen trak sig tilbage, og Boysen rejste til Middelfart, hvor han opnaaede Gyldenløves Ordre til Biskop Kragelund om at ordinere B., hvilket skete 13. Januar 1658. Hvem der blev misfornøjet med dette Resultat, var hans Formands Datter, der havde haabet, at Faderens Efterfølger vilde ægte hende. Da dette ikke skete, forlod hun Præstegaarden i Vrede og tog Embedets Bøger med sig, Hun glemte dog Kirkeregnskabsbogen fra 1609, og denne var saaledes det eneste af Arkivet, der undgik Ødelæggelse, da hele det øvrige gik op i Luer med den Bondegaard, i hvilken hun havde giftet sig ind.

I samme Aarbog skriver Carsten Petersen om »Billedskæreren Hans Dreyer, f. 1572, d. 1653. Fra regnet en Oversættelse af Ligprædikenens Personalía, der iøvrigt tidligere har været meddelt i »Fra Arkiv og Museum«, falder Afhandlingen udenfor denne Oversigts Rammer, idet dens Formaal er at søge de forskellige Arbejder, der, med større eller mindre Ret, tillægges Hans Dreyer, bestemt.

Endelig bringer »Sønderjydske Aarbøger« en Artikel af Sognepræst L. Vesten i Sulsted om »Præsterne Boëtius i Vilstrup«.

Der har m. H. t. Præsterækkerne i Haderslev Amt hersket en ikke ringe Forvirring, navnlig naturligvis for ældre Tids Vedkommende, og selv om nyere Forskninger i nogen Maade har raadet Bod herpaa, er dog alt endnu ikke i Orden. Værst har Forholdene været i Vilstrup, saa slemme, at de moderne Forskere indtil nu stiltiende er gaaet uden om dette Sogn. Det er da Pastor Vestens Fortjeneste, at han nu tager dette Sogns ældre Præstehistorie op til Behandling og søger at sprede Lys over nogle af de mest dunkle Punkter. Til Præsteslægten Boëtius eller Boye, der beklædte Vilstrup Præstekald fra o. 1524 til 1650, hørte den i Sønderjyllands Præstehistorie bekendte og flere Steder ret udførligt omtalte (Biogr. Lex., Kirkehist. Saml. og Rørdams Universitetshistorie) Jørgen Boye, d. 1569. Den lille Afhandling er godt skrevet og læses med Glæde. Det maa ønskes, at det fra dansk Side hidtil saa lidet dyrkede Omraade, Sønderjyllands Præstehistorie, i Fremtiden maa finde flere gode Forskere.

I »Aarbøger udgivne af Historisk Samfund for Aarhus Stift« meddeler *Emanuel Sejr* et Supplement til de i forrige Aarbøger givne Oplysninger om *Morten Børup*, idet han, grundet paa Meddelelser fra Bibliotekar Chr. Heilskov, paaviser, at Børups Fødested antagelig maa søges i Adslev Sogn, hvor der endnu i 1761 fandtes en »Bøerupgaard«, der da hørte under Skanderborg Rytterdistrikt.

Storgaard Pedersens Bidrag i »Hardsyssels Aarbog«: »*Smaating om Familien Krag's Medlemmer her i Hardsyssel*« lover i sin Titel ikke mere, end det holder. Det er kun Smaatræk, og de synes at være ret tilfældigt samlede. Otto Krag til Voldbjerg er den af Familien, der skildres bedst, idet man dog faar et nogenlunde godt Billede af ham og da navnlig af hans Virksomhed i hans Hjemegn. Desværre er Afhandlingen i alt for ringe Grad forsynet med Kildehenvisninger, noget, der ikke blot gælder denne, men ogsaa adskillige andre Bidrag til Amtsaarbøgerne, saaledes *Fr. Møllers* i »Fra Himmerland og Kjær Herred« om »*Viffertsholm og dens Ejere*«, Slægterne Viffert, Kjærulff, Thestrup og Svanholm. Amtsaarbøgernes Bidragydere burde lægge sig paa Sinde, at et godt udarbejdet Kilderegister ikke blot bærer Vidnesbyrd om indgaaende Studier, men der er heller intet, som andre kan lære saa meget af, som netop af Kildeangivelser. Et Modstykke til de nævnte Afhandlinger danner Adjunkt *J. O. Arhnungs* Afhandling i »Fra Københavns Amt«: »*Professor, Dr. theol. Niels Hemmingsens Alderdom i Roskilde*«, der, ikke mindst gennem sine Kildehenvisninger, ikke mindre end 140 til 32 Sider,

bærer Vidne om stor Grundighed og dybtgaaende Kildestudier. Afhandlingen hører til de bedste blandt de i Amtsaarbøgerne for 1927 bragte. Stoffet er behandlet systematisk og fremtræder i en meget let læselig Form. Forf. bringer adskilligt nyt frem om de residerende Kannikers Pligter og Opgaver. En lille Indvending: Forf. bør ikke det ene Sted skrive Brochenhus og det andet Sted Brockenhusz, naar Navnene ikke netop forekommer i citerede Skriftstykker. Navnet er Bröckenhuus, og saaledes bør det skrives uden Hensyn til tidligere Tiders Forvanskninger. Men dette ganske ufortalt, er Arbejdet af en saa fremragende Art, at det oprigtigt maa ønskes, at der vil komme mere Stof frem af lignende Art i Amtsaarbøgerne.

Et andet lodigt Bidrag skyldes den i Aar afdøde Historiker, Generallojtnant, Dr. phil. A. Tuxen, der i »Fra Frederiksborg Amt« har skrevet om: »Lorenz Tuxen«. Ridefogden paa Hørs-holm, hvis Navn er saa nøje knyttet til Svenskekrigen, er flere Gange behandlet og har endog maattet tjene som Romanhelt. Det er dog først nu, at der gennem General Tuxens Afhandling fore-ligger en virkelig fyldestgørende, paa omfattende og indgaaende Kildestudier bygget Biografi af Lorenz Tuxen. Afhandlingen gør udtømmende Rede for T.s Herkomst og Familieforhold, for hans økonomiske Omstændigheder og for hans hele Forhold saavel i det bevægede Tidsrum, i hvilket han med Klogskab og Dyg-tighed tjente sit høje Herskab og sit Fædreland, som i Fredens Dage. Afhandlingen bærer Vidne om sin Forf.s store Belæsthed, hans store Teknik, Kendskab til Kilderne og Evne til at trænge til Bunds i sit Emne samt om hans store Fremstillingsevne. Afhandlingen hører til Tuxens bedste og er en Pryd for den Aarvog, der har faaet Æren at offentliggøre den.

Højskolelærer J. P. Jensen i Høng har i »Fra Holbæk Amt« under Titlen »Tscherning og Spinningekredsen 1849—1866« gi- vet en, væsentligst paa hidtil utrykte Breve, bygget Skildring af A. F. Tschernings Forhold til sine Vælgere. De fleste af Brevene er rettede til Arvefæster i Kundby Jens Gregersen, der havde været Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling som Re-præsentant for Holbæk Amts 2. Distr., valgt med $\frac{7}{8}$ af de afgivne Stemmer, men ikke ønskede at tage mod Valg til Rigsdagen og i Stedet henviste til T. Brevene er skrevne i Tiden fra 28. Aug. 1849 til 3. Aug. 1866, altsaa lige til Afslutningen af T.s Deltagelse i det politiske Liv, men det fremgaar af en Note, at Brevvekslin-gen med Gregersen fortsattes lige til 1874, og en Offentliggørelse af Brevene fra dette Tidsrum stilles i Udsigt. Selv om de med-delte Breve vel ikke giver nye Bidrag til Belysning af T.s Per-

sonlighed, er Offentliggørelsen fuldt berettiget, idet de viser det hjertelige og fortrolige Forhold, der gennem Aarene kom til at bestaa mellem T. og hans Vælgere, og da særlig mellem ham og deres stedlige Fører, Jens Gregersen. Interessant er den skarpe Udtalelse i det sidst meddelte Brev, hvori T. meddelede, at han har nedlagt sit Rigsdagsmandat, efter at Grundloven af 1866 er blevet stadfæstet: »Jeg har holdt mit Ord, ikke at ville deltage som Medlem i en Repræsentation, hvis Grundsætning er af en saa slet Natur, som den, der er nedlagt i den ny Forfatning, ved hvilken Pengegriskhed, Egennytte, Lykkefjæs osv. ere udsete til at give politiske Forretthigheder, hvor Folket, det politiske Folk, er opløst og adsplittet i forskellige Klasser til Erindring om deres forskelligartede Interesser.«

Samme Forfatter har under Titlen »*Sjællandsk Bondeliv. Slægtshistorier, Optegnelser og Minder fra Sydsjælland*« udgivet et lille Skrift, 154 Sider, trykt som Manuskript og tilegnet Jubilæaren Gaardejer Hans Larsen i Lundby i Anledning af hans 70aarige Fødselsdag den 23. Maj 1927. Ved Betegnelsen »Trykt som Manuskript« har det antagelig været Forf.s Mening at unddrage Skriftet offentlig Omtale. Da Bogen imidlertid er saa god, langt bedre end mange af de Lejlighedsskrifter, der udkommer mellem Aar og Dag uden at være forsynede med den nævnte Forbudspaategning, vil Forf. forhaabentlig tilgive, at den alligevel nævnes her. I Indledningen fremdrager Forf. Minder fra Bondefrigørelsestidens Begyndelse, Gentoftebonden Hans Jensens lille Bog fra 1771: »Brev fra Hans Jensen, Selvejerbonde paa det Bernstorffske Gods, til sine Landsmænd, de øvrige danske Bønder, om de nyere Indretninger til Landvæsenets Forbedringer i Danmark«, om Jordfællesskabets Ophævelse i Raabylille paa Møn 1770 og om Præsten C. L. Børresens i 1836 paabegyndte Blad »Den danske Bondeven«. I næste Afsnit »Et Kapitel af Bondebevægelsens Historie« fortælles om Bonderøret i Kundby, Holbæk Amt, og i Lundby, Præstø Amt, hvor Førerne var hhv. den ovenfor omtalte »støtte og kloge« Jens Gregersen og Fæstehusmanden Peder Hansen. Meget morsomt fortælles om de to Føreres Møde i 1844, da Peder Hansen efterkom en Indbydelse fra en Række Gaardmænd i Kundby, hvoriblandt Jens Gregersen. Rejsen til Kundby blev Indledningen til den lange Række Rejser. Peder Hansen i de følgende Aar foretog i Holbæk Amt. Saaledes talte han 30. Juni 1845 ved den første store sjællandske Folkefest i Ulkestrup Bakker, hvor 8—10.000 Mennesker var til Stede. Talen er gengivet i Bogen. Ogsaa Oprettelsen af Præstø Amts Landkommunalforening i 1843, blandt hvis Stiftere P. H. var,

og hvis første Sekretær han var, ligesom i det hele Bondebevægelsen, saaledes ogsaa Stiftelsen af Lundby Læseselskab, omtales ret indgaaende, og man faar gennem Skildringen et godt Kendskab til P. H.s Liv og Virksomhed. Ogsaa om Præster og Degne i Lundby bringer Bogen Meddelelser, men disse giver intet nyt. Bogens sidste større Afsnit »Bidrag til en Bondegaards og en Bondeslægts Historie« er et meget smukt Vidnesbyrd om, hvad der kan fremskaffes og fortælles om en jævn Slægt, der har fostret en Række gode Mænd, saaledes den indenfor sjællandsk Landbrug kendte Gaardejer Hans Larsen til »Løvelændegaard«, hvis Gaardbrug omtales udførligt i Krarup og Tuxens Bog »Beskrivelse af Landbrugets Udvikling paa Sjælland fra 1835 til 1900«. Da Bogen somt sagt er trykt som Manuskript, skal der intet bemærkes her om den tekniske Udførelse af Stamtavlen.

Proprietær F. Hjort skriver i »Aarbog for historisk Samfund for Odense og Assens Amter« »Lidt om Professor Rasmus Nyerup og hans Slægt«. Den biografiske Skildring af Nyerup bringer kun lidet nyt, men er ret læseværdig. Naar Forf. skriver, at N. »var præget af Rationalismen, hvilken Retning han desværre aldrig forlod«, og udtaler, at man tør tro, »at Gud naadig afbrød hans gejstlige Vej«, saa er dette utilstedeligt i en historisk Afhandling. Uagtet det falder udenfor denne Oversigt, kan jeg ikke modstaa Fristelsen til at citere nogle Linier af samme Forf. i en Anmeldelse i samme Aarbog af Anna Lincks Bog om J. P. Jacobsen. »Det er trist at genopfriske denne sjældne og godt begavede unge Mands Liv, der endte saa tidligt (38 Aar), og de sidste 15 Aar var plaget af baade legemlig Svaghed og aandelige Forvildelser. Thi Jacobsen var jo en af vore allerførste Darwinister, og trods indtrængende og alvorlige Advarsler fra gode Venner blev han dog ved at leve i — og døde i denne Livsopfattelse«. Moraliseren er ikke Historikerens Opgave.

I *Skovrider Rosthøj, Oremandsgaard*«, »Aarbog for historisk Samfund for Præstø Amt«, tegner Gaardejer Hans Hansen et smukt Billede af en af Skyttesagens og Husflidssagens Pionerer i Danmark, og i samme Aarbog skriver Arkivar i Rigsarkivet E. Marquard nogle Mindeord om Frede Bojsen og vurderer navnlig dennes betydelige Indsats som Møns Historiker.

Den i December i Fjor afdøde Pastor *Richter* i Vejen har i »Fra Ribe Amt« skrevet om »Jægermesteren paa Kærgaard«, d. e. Andreas Charles Teilmann, f. 1785, d. 1852 som fhv. Toldinspektør i Vestindien og Hofjægermester. T.s brogede og vildsomme Livsvej er tidligere behandlet i »Fra Ribe Amt«, men denne Fremstilling giver, som Richter bemærker, »kun en enkelt, ganske vist

meget iøjnefaldende og fremtrædende Egenskab hos ham: hans umættelige Jagtlyst og hans Forsømmelighed som Landmand«. Richter har bygget sin Skildring af T. paa en Række af dennes efterladte Dagbøger, og det Billede R. her giver af Mennesket, Jægeren og Naturelskeren, ofte gennem ret udførlige Citater af Dagbøgerne, er unægtelig betydeligt mere tiltalende end det tidligere givne. Forf. slutter, efter at have karakteriseret T. som en meget sammensat Natur af særdeles uensartet Støbning, sin Skildring med følgende Ord: »Snart den sorgløse muntre Svend, der ikke lader sig overvælde af Pengesorger, snart den tungsindige Grubler, der længes til Fortvivlelse efter sin afdøde Hustru; snart den plumpe, hensynsløse Jægersmand, der med Bøssen paa Nakken og med de tunge Jagstøvler travet omkring paa Heder og Moser, snart den fejende Balkavaler i de høje Sale og den begejstrede Elsker af Kunstens Herligheder, — lige stærkt med i det altsammen og under alle Himmelstrøg. Kort sagt: en Friluftsnatur, et Stemningsmenneske med en Undergrund af varm Kærlighed til Danmark, hvad enten han syslede med Minderne fra dets fjerne Fortidsdage, eller hans Tanker var vendt mod dets faretruede Nutid. Dette skulde da gerne være hans Eftermæle.« — Disse smukke Ord er ikke blot hidsat som det Resultat, Forf. naar til gennem sin Skildring af T., men ogsaa som en lille Prøve paa den gode og kønne Stil, i hvilken Richter formaaede at klæde sit mangeaarige og flittige Forfatterskab. Med Vemod tænker man paa, at man ikke mere skal se nyt fra hans Pen.

To sønderjydske Førere har i 1927 fundet deres Historie-skrivere, idet *Hans Kau* i Anledning af 60 Aaret før Krügers og Ahlmanns Optræden i Berlin i Foraaret 1867 har skrevet en lille Bog »*Sønderjyden Nicolaj Peter Ahlmann*« og *Kai Edvard Larsen* »*En sønderjydske Høvding. Jacob Peter Reimers*«. Man maa med oprigtig Glæde hilse disse to Bøger og haabe, at de maa blive læst med aabent Sind af vor Ungdom. Sønderjyllands Historie mellem 1863 og 1920 er desværre kun i liden Grad kendt af Ungdommen, der egentlig kun kender H. P. Hanssens Navn og de berømte Ord »Vi er Danske, vi ville forblive Danske, vi ville behandles som Danske og det efter Folkerettens Forskrifter«, de Ord, som Krüger udtalte, men som Ahlmann, hvad der er mindre kendt, havde lagt ham i Munden. Bogen om Ahlmann er, saavel i Omfang som i Betydning, den mindste af de to Bøger, ikke mindst fordi A.s politiske Virksomhed, hvor betydelig den end var, strakte sig over et forholdsvis kort Spand af Aar, fra 1866 til 1875, medens Reimers, omend i sine sidste Aar

stærkt svækket af Alderdommen, oplevede Genforeningen med Moderlandet. Ahlmann, der i Forbindelse med Krüger, men, paa Grund af sin stille, tilbageholdende og beskedne Natur, noget fordunklet af denne, var Repræsentanten paa Tinge, medens Reimers var Agitatoren, der gjorde det store forberedende Arbejde i Marken, ildnende, opflammende, altid paa Vagt, — den betydeligste Agitator efter 1864, har H. P. Hanssen kaldt ham. Bogen om Ahlmann optages for en stor Del af Citater af hans og Krügers Taler, og Forf. kommer ikke i større Grad ind paa Ahlmanns Personlighed. Bogen om Reimers er skrevet med stor Varme og giver en udmærket Skildring af Reimers, Manden, »der ikke førte og ledede ved Hjælp af store Fagter, men førte og ildnede ved sit Eksempel, rev alle med sig ved en Nidkærlighed, der udsprang af et levende Haab om Genforening med Danmark«, (Andreas Graus Forord til Bogen). De to Bøger er meget forskellige, Bogen om Ahlmann mere nøgternt vurderende, Bogen om Reimers besjælet af Forstaaelse, Beundring og Kærlighed, men de er begge værdifulde Bidrag, ikke blot til Sønderjyllands Historie i Trængselstiden, men ogsaa til vor biografiske Litteratur.

I »*Thomas Olesen Løkken. En dansk Folkeliivsskildrer*« har *Jørgen Bukdahl* i Afsnittet »Biografi og Begyndelse« skrevet om den ejendommelige Forfatters Slægt paa fædrene og mødrene Side, om hans Barndom og hans Trængselsaar, indtil han i en Alder af 43 Aar og efter 35 Aars Slid og Stræb vandt Anerkendelse som Forfatter. Bogens øvrige Kapitler, der handler om Løkkens Værker, og hvori Forf. gennemgaar disse, finder Modelterne og Lighedspunkter i Løkkens eget Liv, falder noget udenfor en personhistorisk Bedømmelse.

Den foreliggende, allerede ret righoldige Litteratur om Natalie Zahle er blevet forøget med et stateligt Bind »*Natalie Zahle til Minde 1827 — 1852 — 1927*«, udgivet af Bestyrelsen for den Skole, der bærer hendes Navn, og udsendt i Anledning af Hundredaarsdagen for hendes Fødsel. Professor Edv. Lehmann har i det første Afsnit skrevet om Natalie Zahle selv, Frk. Martha Steinthal om hendes nærmeste Medarbejdere og Frk. Rigmor Grum om Skolens Lærerkæfter, medens de øvrige Bidragydere, — der er 16 ialt, — behandler Emner, der ligger udenfor denne Oversigts Omraade. Professor Lehmanns Skildring af Natalie Zahle er ikke alene skrevet med al den stilistiske Kunst, som denne Forf. raader over, og som gør Læsningen til en Glæde, men Skildringens Indhold staar fuldt ud paa Højde med dens Form. Frk. Steinthal omtaler i »Nærmeste Medarbejdere« navnlig den mest bekendte blandt disse, Frk. Henriette Skram, af

hvem hun giver et meget smukt Billede. Det tredje af de personhistoriske Bidrag til Bogen, »Lærerkræfterne«, er en, efter Tiltrædelsesaarene kronologisk ordnet, Fortegnelse over Lærere og Lærerinder ved Skolen. De Oplysninger, den giver, er dog kun meget kortfattede, og Afsnittet er, personhistorisk set, kun lidet værd.

Rektor ved Kolding højere Almenskole *G. Bruun* har i »*Seks Rektorer*« givet en Række Skildringer fra Kolding lærde Skole fra o. 1800 til Skolens Nedlæggelse i 1856. Bogen giver betydeligt mere, end dens Titel lover, idet den gennem Kapitler som Byen, Rektorresidensen, Skolens Styrelse og økonomiske Forhold, Undervisningens Art og Omfang og mange flere giver selve Skolens Historie i det nævnte Tidsrum. Lektor Tang Petersen har tidligere i sin »Kolding lærde Skoles Historie« givet fyldige personhistoriske Oplysninger om Skolens Rektorer, men ikke beskæftiget sig med Skolens indre Historie. Det er da dette Arbejde, Rektor Bruun har taget op, idet han i den foreliggende Bog giver et Billede af Skolens Forhold, ydre og indre, under de seks Rektorer, der stod i Spidsen for Skolen i det nævnte Tidsrum. Skildringen er bygget paa indgaaende Studier i Skolens efterladte Arkiv, suppleret med talrige andre, ogsaa trykte, Kilder, og Fremstillingen giver gode Bidrag til Tidens Skolevæsens Historie. Kapitlet »Pennalisme, Stontning, Drikkegilder, Disciplin, Prygl« giver adskillige Oplysninger om Skoledisciplines Forhold i ældre Tid. I selvstændige Afsnit om de seks Rektorer, Mathias Beck til 1809, Chr. Peter Thorlacius, 1809—17, Erik Gjørup Tauber, 1812—22, Peder Grib Fibiger, 1822—33, Johannes Grønlund, 1833—44, og Chr. Fr. Ingerslev, 1844—56, skildres Skolens Forhold gennem Tiden, dens vekslende Forfald og Opgang, alt afhængigt af den paagældende Leders Personlighed. Billederne af de nævnte Rektorer er godt tegnede, og man mærker, at Forf. ærligt har bestræbt sig for at skifte Sol og Vind lige. Interessantest er maaske Kapitlet »De Bjerregaardske Affærer«, der har sat sig stærke Spor i Skolens efterladte Korrespondanceprotokol, hvor Sagen fylder ca. 100 Sider. Striden varede i fem Aar og endte med begge Parters, Rektor Grønlunds og Mag. Bjerregaards, Afsked i 1844. Forf. giver en udmærket Fremstilling af Bjerregaards stridbare Karakter, der førte ham ind i en bitter Kamp baade mod Rektor og Medlærere, en Kamp, der gav Genlyd over hele Byen og stærkt bidrog til Skolens Forfald. Det er en god Bog, Rektor Bruun her har skrevet, en Bog, der paa kalder Opmærksomhed ogsaa udover Personhistorikernes Kres. Kammerherreinde *Helga Stemann, f. Meldahl*, har udsendt

andet Bind af »*F. Meldahl og hans Venner*« omfattende Aarene 1854—58. Bogen er bygget paa Meldahls samtidige Optegnelser, hans Erindringer og paa Brevstof. Forfatterinden skriver i Forordet, at det ikke er let at skrive om sin Fader, idet Lys og Skygge ikke kan lægges paa samme Maade, som naar man taler om en fremmed. Hun har derfor valgt at forholde sig refererende overfor Emnet, og der er neppe nogen Grund for Læseren til at beklage sig over dette Standpunkt. En kritisk Vurdering har naturligvis sine store Fordele, naar Vurderingen foretages af en Kapacitet, men en klar Fremlæggelse af Stoffet for Læseren, saa at denne sættes i Stand til at danne sig en egen Mening, har ogsaa sine store Fordele, og det store Brev- og Optegnelsesstof er i den foreliggende Bog gengivet i saa stor en Udstrækning, at Læseren selv bliver sat i Stand til at danne sig et Billede af Meldahl og hans Venner. Den største Del af Bogen omhandler M.s Rejser, og kun et halvthundrede Sider vedrører hans Ophold i Danmark i Aarene 1857—58. Bogen har Betydning ved det Bidrag, den giver til dansk Kunsthistorie i det 19. Aarhundredes Midte. M. hører vel ikke til Danmarks største Arkitekter, har kun i ringe Grad dannet Skole, men han har alligevel indtaget en høj Position, ikke mindst som Direktør for Akademiet, og præsteret værdifulde Arbejder som f. Eks. Blindeinstituttet, Marmorkirken og Genopførelsen af Frederiksborg, der stedse vil sikre ham et smukt Navn. Bogen omhandler jo M.s Ungdomskaar, han var født 1827, og Bogen slutter altsaa ved hans 37. Aar, førend han endnu havde haft Lejlighed til at udøve sin Manddomsgerning. Med Interesse maa man imødesee Fortsættelsen, hvor Forf. vil lade M. selv fortælle om sit Arbejde med Frederiksborg og Marmorkirken.

Det er ikke blot en vanskelig Sag at skrive Biografier af nulevende Personer; det er ligesaa vanskeligt at bedømme saadanne Bøger og Afhandlinger. Som Regel vil Forf. være en Person, der er den biograferede venligt stemt, maaske endog hans særlig gode Ven, og alene af den Grund neppe i Stand til at se objektivt paa Skildringens Genstand. Og Bevidstheden om, at dette er Tilfældet, lægger selvfølgelig et meget stærkt Baand paa Anmelderen. I saadanne Arbejder findes neppe Antydning af, at Arbejdets Genstand overhovedet ejer en menneskelig Svaghed, og han fremtræder derfor i Biografien nærmest som en Engel, — hvad jo dog intet Menneske er. Alligevel kan saadanne Arbejder have deres Berettigelse, de maa blot behandles og læses med aarvaagen Kritik.

I »*En praktisk Idealist*« fortæller Bibliotekar *Erling Stensgård*

om Forlagsboghandler Chr. Eriksen, hvis Fordobling af Nobelprisen i 1922 til Fridtjof Nansen vakte saa stor Opsigt og Beundring. Bogens Værdi ligger ikke saa meget i Skildringen af Chr. Eriksen som Menneske, men mere i Fremstillingen af hans Virksomhed som Forlægger og Bladudgiver (Børnenes Bogsamling, Hus og Hjem o. m. a.). Bogen er livligt og morsomt skrevet, morsomst er vel egentlig Kapitlet om Eriksens Kamp for Modersmaalets Renhed.

Karl Christensen slutter sin Bog om »*Poul Bjerger*«, Hojskolemanden fra Askov, med disse Ord: »Han skal kendes«. Det er dog ikke lykkedes Forf. at give en Skildring af Bjerger, saa at Læseren, naar han lægger Bogen til Side efter endt Læsning, kan sige, at nu kender han Poul Bjerger. Bogens bedste Del er Meddelelserne om Bjerges Forbindelse med A. D. Jørgensen, Bricka, Nutzhorn, H. F. Feilberg o. fl., men de citerede Breve giver bedre Bidrag til disse Mænds end til Poul Bjerges Karakteristik. Redegørelsen for B.s Forfattervirksomhed er ikke uden Værdi, og Bogen er, hvad der ikke plejer at være Reglen for den Slags Bøger, forsynet med en god Navnefortegnelse.

Anders Uhrskov traf i Sommeren 1925 under et seks Ugers Kurophold paa Gammel Skovridergaard ved Silkeborg den derværende Kurlæge Peder Christian Bjerregaard, og kom straks, som han siger, til at beundre ham. Bjerregaard døde i Februar Aaret efter, og Uhrskov har i Bogen »*Kurlæge P. C. Bjerregaard*« rejst ham et meget smukt Minde. Da Forf. kun har kendt B. i saa kort en Tid, har han naturligvis maattet søge Hjælp andet Steds, men han har desuden til Støtte haft forskellige Breve og Optegnelser. Interessantest er vel B.s egen detaillerede Skildring af den pinefulde Sygdom, der hele hans Manddomsliv plagede ham, en Ansigts-Neuralgi, der saa at sige aldrig lod ham i Fred og kun tillod ham ringe Sovn og Hvile, saa at han altid var træt, naar han gik til sit Arbejde. Meget smuk er Skildringen af B.s Forhold til Hustru og Børn, — der findes i Bogen et vidunderligt skønt Brev til Hustruen, — og smuk er Beskrivelsen af hans Forhold til Patienterne, hans store, næsten ubegrænsede Offervillighed og hans dybe Religiositet, der bragte ham saa vidt, at han af sit ganske Hjerte kunde takke sin Gud for sine Lidelser. Uhrskovs Bog aftvinger Læseren er dyb Beundring for denne Læge, der, selv plaget af uophorlig Sygdom og af Sorger i Hjemmet, Hustruens og to Sønners Død, dog formaaede stadig at hjælpe og trøste andre. Trods den store Beundring, Forf. nærer for B., er der i Bogen adskillig mere uhildet Karakterbedømmelse, end der som Regel findes i saadanne Biografier.

Forstanderen for det kgl. Vajsenhus *Chr. Ottesen*, der har udgivet »*Det kgl. Vajsenhus gennem to hundrede Aar*«, har heldigvis ikke fornægtet sine personhistoriske Interesser, idet han af Bogens ca. 350 Sider har helliget Personhistorien noget over 200. Paa disse Sider behandler han ikke blot Direktører, Kuratorer, Forstandere, Præster, Lærere og hele det underordnede Personale, men ogsaa Vajsenhusets Elever. Meget morsomt er det, at det, der har drevet Forf. til at gaa i Gang med dette store Arbejde, er en Ytring i et Skrift, der udkom efter Vajsenhusets Brand 1795, »at ingen nogensinde havde hørt, hvad Vajsenhusets Drengene var blevne til, de maatte derfor antages at føre en obskur Tilværelse«, en Ringeagt, som Smedemesteren i »Genboerne« ogsaa giver Udtryk for, naar han til Lars siger om dennes Arbejde, at det »kan jo enhver Vajsenhusdreng gore efter«. Disse to Udtalelser bevirkede, at Forf. for 25 Aar siden tog sig for at undersøge, hvad Vajsenhusets Drengene »var blevne til«; og Resultatet blev ikke blot det glædelige, at Hovedparten af Drengene ikke alene gjorde Mesterstykke, men ogsaa paa anden Maade blev nyttige Borgere i Staten, men det førte ogsaa til, at Forf. har kunnet give os en »Etat« over Vajsenhusets Drengene. Formaalet med Undersøgelsen, at faa oplyst, hvad Drengene var blevet til, har medført, at disse er ordnede efter de Erhverv, som de kom ind i. Dette vilde der for saa vidt intet være at sige til, hvis blot Drengene var blevne medtaget i det ellers saa udmærkede Personregister, men dette er desværre ikke sket, og dette er Bogens store Fejl.

Byretsfuldmægtig *C. Petresch-Christensen* har gennem en Aarrække i Amtsaaarbøgerne meddelt de Relationer, der i 1735 i H. t. Forordn. af 25. Juni s. A. indsendtes til Regeringen om Købstædernes Tilstand, og har i »Vejle Amts Aarbøger« meddelt, hvad Relationerne fortæller om Kolding. Naar Relationerne omtales under denne Rubrik, er Grunden, at de bringer Specificationer over Købstædernes Indvaanere, delt klassevis i Militærpersoner, Geistlige, Civilbetjente, Køb- og Handslmænd, Skippere og Baadsmænd, Privilegerede Personer, Haandværkere o. s. fr. De Oplysninger, som Relationerne giver om de enkelte Personers Forhold, navnlig da Ejendoms- og Formuesforhold, gør dem til en ikke uvigtig personhistorisk Kilde, og Udg. har ofte nedlagt et meget stort Arbejde i en Supplering af Relationernes Oplysninger. Skade kun, at Relationerne skal søges saa at sige i samtlige Aarbøger, hvad der naturligvis vanskeliggør Benyttelsen en Gang i Fremtiden. Det vilde have været ønskeligt, om disse Publikationer kunde have været fremstillet saaledes, at de, naar Udgivelsen var

sluttet, kunde have fremtraadt som en samlet Bog, men dette umuliggøres jo alene ved Amtsaaarbøgenes forskellige Formater og Tryk.

Som ovenfor meddelt har Proprietær *F. Hjort* i »Aarboeg for historisk Samfund for Odense og Assens Amter« skrevet »*Lidt om Professor Rasmus Nyerup og hans Slægt*«. Forf. er jo en forsøgt Genealog, der har udgivet flere Stamtavler, og den her meddelte Stamtavle over Nyerups Slægt bærer da ogsaa Præget af, at det ikke er første Gang, Forf. behandler et genealogisk Stof. Alligevel er det ikke behandlet helt tilfredsstillende, navnlig ikke ganske ensartet, og mangfoldige Steder mangler Kildeangivelser. Forf.s Betragtninger over Slægtens Degeneration, udtrykt i stor Stigning i Dødsfald i ung Alder, er ikke helt indlysende, idet Forf. netop undlader at anføre de mange tidlige Dødsfald »lige- som andre, i og for sig interessante Foreteelser i Slægten«. At bygge Ræsonnementer og Betragtninger paa Omstændigheder, der er udeladte i Arbejdet, er forkasteligt og minder nærmest om Sladder. Enhver Paastand i et historisk Arbejde maa kunne dokumenteres gennem dette.

Bertha Bache genfortæller i »*Billeder af Livet i en dansk Præstegaard*« dels ældre Slægtsmedlemmers Beretninger om hendes fædrene Slægt, der stammer fra Nordby paa Samsø, og fortæller Barndoms minder fra Græsted Præstegaard, alt pænt og underholdende, men uden større Værdi for en videre Kreds. Til Bogen er knyttet en Oversigtstavle over Efterkommere af Sognepræst til Jyderup og Holmstrup Jens Assenius Bache, 1804—1881, Købmand i Kalundborg Rasmus Peter Bache, f. 1808, og Ane Bache, g. m. Mægler Omøe i Kalundborg. Stamtavlerne er uhyre kortfattede og lider i fremtrædende Grad af Mangel paa Datoer og Aarstal.

Kommunelærer *P. C. Knudsen*, Aalborg, har i »*Slægten fra Søndergaard i Borris Sogn (Ringkøbing Amt) fra ca. 1680 til 1927*« behandlet sin fædrene Slægt. Forf. bemærker, at han for Tiden fra ca. 1680 til o. 1800 har skaffet sig Oplysninger fra Landsarkivet i Viborg, men desværre har han ikke stedfæstet de forskellige Begivenheder, ikke givet biografiske Oplysninger, og Navnefortegnelse mangler.

»*Stamtavle over Familien Pedersen fra Paradis i Ibsker Sogn, Bornholm*« falder i to Dele. Første Del omhandler de ældste Led, nemlig Stamfaderen Peder Pedersen, f. 1772, d. 1842, hans Fader, Bedstefader og Oldefader. Om denne Del, der er Bogens mindste, er kun godt at sige, idet Fremstillingen er bygget paa

Arkivundersøgelser. Anden Del, der altsaa omhandler Peder Pedersens Efterkommere, er af den sædvanlige Art, bygget paa Familiemeddelelser, uden Stedfæstelser og uden Navnefortegnelse. Bogen, der er meget pænt trykt, er forsynet med et Par Billeder af Gaarden. De kunde have været bedre.

Det var Immanuel Barfod, der i »Den falsterske Gejstligheds Personalhistorie« første Gang behandlede Familien Engberg, over hvilken der nu foreligger et nyt Arbejde »*Familien Engbergs Stamtable. Efterkommere af Provst Jesper Jepsen Engberg, f. 1599, d. 1668*«, udarbejdet af A. og J. Engberg. Arbejdet hviler tildels paa Barfods Stamtavle, i nogen Grad paa Arkivundersøgelser, men i større Grad vistnok paa Familiemedlemmers Oplysninger. Ligesom de foran nævnte Arbejder savner dette næsten overalt Stedfæstelser, ligesom Navneregister mangler. Der er gjort en Del Tillob til at give biografiske Oplysninger, men det er blevet herved. I Bogens sidste Del gives nogle Oplysninger om nogle af de i Familien indgiftede Familier, Zeuthen, Topp, Thestrup, Moth. Kilder mangler desværre adskillige Steder. Hvorfor dog ikke henvise til Giessings Jubellærere, naar Krøniken om Major Peder Jacobsen Topp fortælles? Generationsbetegnelsen er forfærdelig. Hvad mener man om at betegne en Person i Stamtavlen saaledes: A II B I C I D 3 E 3 F I G 2 H 3? Det er jo til at faa Hjernebetændelse af.

I »*Nørreby Skole gennem Hundrede Aar 1827—1927*« meddeles en Stamtavle over Efterkommere af Lars Nielsen Lund, f. 1800, d. 1868, Lærer ved Nørreby Skole fra 1827 og Hustru Helene Marie. Den er meget kortfattet, saa kortfattet, at den for indgiftede Personers Vedkommende kun anfører Efternavn. Ligesaa kortfattet er *Sv. Tr. Sveistrups »Stamtable over den Sveistrupske Slægt*«, saa kortfattet endog, at det ikke nævnes, hvem Stamfaderen var gift med i første Ægteskab, uagtet dette ikke er helt uden Indflydelse paa Stamtavlen, idet der var fem Born i Ægteskabet. Datoer mangler overalt, for Vielser endog Aarstal. Bestyrelsen for Klokker Ludvig Holger Kruses Familielegat har i H. t. Legatfundatsens § 8, hvorefter Stamtavlen skal suppleres hvert tyvende Aar, udsendt en ny Udgave af »*Stamtable over Simon Carstensen Schiødt's og Anna Kirstine Harboe's Efterkommere*«. Det er beklageligt, at en Legatbestyrelse, der har Midler til at udsende en godt udarbejdet Stamtavle, ja, der egentlig har Pligt hertil, da Stamtavlen dog skal benyttes som Dokumentation for Adkomstberettigelse, tager sig sin Opgave saa ubegribeligt let. Kildehenvisninger mangler komplet, i mange Tilfælde ogsaa Stedfæstelse af Begivenheder, ligesom Navneregister fattes.

Efter at have bæskæftiget sig med disse sorgelige Forsøg paa Genealogiens vanskelige Felt, er det en Lise at kunne nævne et Par virkelig gode Arbejder.

Den med Mellemrum stadig opdukkende »*Matfeldtske Arvesag*« har givet Direktør *Th. Hauch-Fausbøll* Anledning til i »*Vejle Amts Aarbøger*« at bringe en Genealogi over Arveladeren Erik Matfeldts fædrene Slægt, af hvilken der f. T. kun kendes en enkelt Linie. Den modrene Slægt vides der kun meget lidt om, og Resultatet af Forf.s Undersøgelser er, at der endnu er meget langt igen, før man har Rede paa alle de Arvinger, der mulig kan melde sig en Gang for at faa Part i Arven, der i Fantasien har antaget Millionstørrelse. Sandheden er imidlertid den, som Forf. oplyser, at der paa Ceylon, hvor Arveladeren døde i 1811, eksisterer en Lov, hvorefter der ikke kan gøres Fordring paa Renter til et større Beløb end selve Hovedstolen. Da Arvelodden var paa 636 Pund, vil der neppe blive nogen større Kapital at hente hjem til Fordeling blandt de mange Arvinger, navnlig da Summen vil svinde meget stærkt, naar der først skal føres Sag paa Ceylon om den. Det vilde være ønskeligt, om Forf.s nøgterne Meddelelser om Sagen kunde virke beroligende paa alle de, der mener sig Arvinger til Formuen »i Maanen«, saa at Offentligheden ikke fremtidig skal ulejliges med dette Fantasifoster. — Stamtavlerne viser, at der er adskillige Personer af Familien, hvis Efterkommere ikke kendes, og at Slægten er spredt viden om. Selve Familien Matfeldt er forlængst uddød, men er paa Spindesiden fortsat i to Linier af Familien Flies, til hvis Genealogi Afhandlingen giver gode Bidrag.

Albert Fabritius har med »*Familien Wellmanns Stamtavle og tre Sødskende Wellmanns Ahnetavle*« leveret en Bog, der opfylder alle tekniske Krav, maaske endda mere, end der med Føje kan forlanges. Ikke blot anfører Forf. ofte Dødsaarsager, men ogsaa, naar Ligbrænding har fundet Sted, hvor Urnen er nedsat. Forf. har aabenbart ikke skyet nogen Anstrengelse for at gøre Arbejdet tilfredsstillende i enhver Henseende. Ahnetavlestudiet, der desværre saa sjældent ses at give sig Udslag i vor Litteratur, har sat en meget smuk Blomst i denne Bog. Der mangler kun tre af de 32 Ahner, og af de 64 kender Forf. de 42. Hver enkelt Dato er bilagt med Oplysninger om Kilder, og i mange Tilfælde er der yderligere tilvejebragt kortfattede Biografier. Bogen bringer et halvhundredede gode Portrætter, over hvilke der meddeles et særligt Kunstnerregister, samt en fyldestgørende Navnefortegnelse.

Bibliotekar *Josef Fischer*, der allerede forlængst har gjort sig

i høj Grad fortjent af den jødiske Genealogi i Danmark, har med »*Slægten Salomonsen (Nyborg)*« føjet et nyt Led til den allerede fra hans Haand foreliggende store Række af Slægtbøger over jødiske Familier, Eichel, Lazarus, Rée, Israel, Kalkar, Levin-Fredericia m. fl., og dokumenterer med dette nye Arbejde paany sin store Viden paa dette specielle Felt. Da Bogen gør Rede for alle Efterkommere saavel i Mands- som i Kvindeliniier, saavidt de har kunnet opspores, — en Del lever i Udlandet, — rummer den en stor Mængde Navne, — Listen over indgiftede tæller ca. 1000, — og giver alene derved et godt Bidrag til vor genealogiske Litteratur. Biografiske Oplysninger bringer Bogen kun om Stamfaderen og hans Børn.

Til Slut skal blot nævnes, at »Danmarks Adels Aarbog« for 1927 bringer fuldstændige Stamtavler over de endnu levende Slægter: Krabbe af Østergaard, Krabbe af Damsgaard, Lützwow, den grevelige Slægt Schaffalitzky de Muckadell, og over den danske Gren af Familien Walkendorff samt over de uddøde Slægter: Carlsen (Lange), Krabbe af Herpinggaard, von Suhm, Walstorp, Walter, de Wilster og Wormskiold. Da Stamtavlerne er udarbejdede af Dr. *Louis Bobé*, befinder man sig naturligvis her paa sikker Grund.

H. Hjorth-Nielsen.

AF DEN NYE LITTERATUR VEDRØRENDE ALMUEKULTUR OG FOLKEMINDER, OKTB.—DECB. 1928

Da Anmeldelserne i Fortid og Nutid i Fremtiden skal omfatte Kalenderåret, skal i det følgende blot omtales de Arbejder om Almuekultur og Folkeminder, der er fremkommet i de sidste tre Måneder af 1928, idet min sidste Oversigt omtalte, hvad der var udkommet til o. Oktober 1928.

Når første Bind af *Jeppe Aakjærs* Erindringer: *Fra min Bitte-Tid* (Gyldendal. 228 S.) anmeldes i dette Tidsskrift, er det, fordi Værket indeholder en af de omfangsrigeste og skønneste kulturhistoriske Skildringer af en dansk Bondeegn, som overhovedet findes. Første Afsnit: »Mor kliner« giver en livfuld og malende Skildring af det i gamle Dage så nødvendige Arbejde: Kliningen i Forsommeren af Gårdens Mure. Omhyggeligt får vi Besked om dette nu ukendte Arbejde.

I sin nye store Folkelivsskildring: *Det gamle Harboøre* (Schön-Fortid og Nutid. VIII.